

jedne knjige Stijepa Obada, koju preporučujem pažnji i znatiželji svih njenih mogućih korisnika.

Ivo Perić

**PETAR BEZINA: SREDNJE ŠKOLSTVO U FRANJEVAČKOJ PROVINCIJI
PRESVETOG OTKUPITELJA 1735—1920**

Izdanje Franjevačko provincijalata Provincije presv. Otkupitelja, Split 1989,
str. 378

Dr. fra Petar Bezina jedan je od uglednijih spisatelja, znanstvenih radnika iz franjevačkog reda u dalmatinskoj Provinciji presv. Otkupitelja. Škol-ski i prosvjetni rad franjevaca u toj Provinciji u 19. stoljeću bila je tema njegove doktorske disertacije. Rad na toj temi toliko ga je oduševio da je on i poslije izrade i obrade disertacije nastavio svoja istraživanja te tematike. Prvi objavljeni rezultat tog njegova produženog nastojanja bila je knjiga »Pučko školstvo i franjevci Provincije presv. Otkupitelja. Doprinos poznavanju razvitka pučkog školstva u Južnoj Hrvatskoj od 1735. do 1941. godine«, Split 1987. A sada, evo, izašla je i njegova druga, trostruko obimnija knjiga »Srednje školstvo u Franjevačkoj provinciji presv. Otkupitelja 1735-1920«.

Franjevačka provincija presv. Otkupitelja kao samostalna provincija nastala je 1735. nakon podjele velike Provincije Bosne Srebrene. Obuhvaćala je zagorske krajeve srednje i sjeverne Dalmacije između Neretve i Zrmanje, dio Šibenika i Splita, Makarsko primorje, te jedan dio otoka Brača. Imala je tada na svom teritoriju više od 80 župa, kao i 12 samostana i to: u Karinu, na Visovcu, u Kninu, Šibeniku, Sinju, Splitu, Omišu, Sumartinu (na Braču), Makarskoj, Živogošću, Zaostrogu i u Imotskom. Kao i sve ostale franjevačke provincije, tako je i ova dalmatinska Provincija presv. Otkupitelja vodila brigu o školovanju svoga podmlatka. Osnivajući i održavajući osnovne i srednje škole ta je provincija — preko tih škola — doprinijela mnogo i obrazovanju velikog broja pripadnika mladih naraštaja, koji se nisu posvećivali redovništvu, već im je to obrazovanje dobro dolazilo za njihove svjetovne životne potrebe. Tako je školstvo Franjevačke provincije presv. Otkupitelja imalo širu obrazovnu i uopće prosvjetnu ulogu.

O knjizi Petra Bezine o srednjem školstvu u toj Provinciji moglo bi se pisati samo najpohvalnije, jer je ta knjiga rezultat uzornog truda. Autor je istražio sve bitne pokazatelje iz svih dostupnih izvora, sve činjenice logično povezao i ukorporirao ih u tokove svojih sustavnih izlaganja, te tako stvorio zanimljivo i za povijesnu znanost korisno djelo. Uvodno je najprije dao kratak osvrt na srednje škole u Provinciji Bosni Srebrenoj do osnutka Provincije presv. Otkupitelja (1735), da bi zatim, idući kronološkim redom, temeljito prikazao srednje škole u Provinciji presv. Otkupitelja od 1735. do pada Mletačke Republike 1797, potom za prve austrijske uprave (1797—1806) i za francuske uprave (1806—1814). Nakon toga — za razdoblje druge i duge austrijske uprave (1814—1918), kao i za razdoblje prvih poratnih godina nakon sloma austrijske vlasti i uspostave jugoslavenske države (do 1920) — on je punom studioznošću ocrtao stanje i razvoj franjevačkog srednjeg školstva do otvaranja centralizirane domaće gimnazije (1814—1838), potom

je prikazao otvaranje i djelovanje domaće gimnazije (1838—1854), pa ustanovljenje i rad franjevačke javne gimnazije u Sinju (1854—1871), niže gimnazije u Sinju (1871—1880), franjevačke privatne gimnazije u Sinju (1880—1898), te najzad privatne gimnazije poslije reforme reda (1898—1920).

Uopredo s tim, autor je stalno ukazivao na položaj hrvatskog jezika u srednjim školama Provincije presv. Otkupitelja, na prikupljanje i održavanje đaka, na nastavna pomagala, na stanovanje i stegu đaka, na školski prostor, na upravne prostorije, službene spise i pečate. Knjiga sadrži i popis đaka franjevačkih pučkih i srednjih škola u vremenu od 1818. do 1920. g. s naznakom godine i mjesta pohađanja, te s podacima o njihovoj životnoj dobi, mjestu njihova rođenja i zanimanju njihovih roditelja. U knjizi su još i sažetak na njemačkom jeziku, kazala osobnih i zemljopisnih imena, popisi izvora i literature, kao i mnoštvo ilustrativnih priloga (fotografija đaka i profesora, sjemenišnih zgrada, školskih pečata, statističkih iskaza i faksimila raznih dokumenata).

Ivo Perić

PETAR STRČIĆ: NA VELIKOJ PREKRETNICI: PRVI HRVATSKI TABOR ISTRE I KVARNERSKIH OTOKA

Pula 1989.

U političkom životu Hrvata Istre i Kvarnerskih otoka u drugoj polovici XIX. stoljeća ističe se više prijelomnih događaja, koji su imali izravan utjecaj na razvoj njihove borbe za političku, gospodarsku i kulturnu ravnopravnost. Takva su nastojanja dovela i do prvog javnog i masovnog političkog skupa istarskih Hrvata i onih na otocima sjevernog Jadrana održanog godine 1871. U historiografiji je poznat pod nazivom: prvi hrvatski tabor Istre i Kvarnerskih otoka. Od drugih važnih momenata istog usmjerenja valja spomenuti »Našu slogu« — gospodarski i politički odnosno preporodni list istarskih Hrvata i Hrvata s kvarnerskih otoka — pokrenutog u Trstu godinu dana ranije.

Povjesničar Petar STRČIĆ, u više se navrata vrlo temeljito bavio problemom prvoga hrvatskog tabora Istre i Kvarnerskih otoka. Plod njegova rada vidljiv je u više radova (Prvi tabor Hrvata Istre i Kvarnerskih otoka, Zavičajna biblioteka, knj. 4, Rijeka 1971, str. 105; Počeci organiziranog političkog pokreta Hrvata u Istri u XIX. stoljeću, Jugoslovenski historijski časopis, 4, Beograd 1969, itd.), a pogotovo u nedavno objavljenoj knjizi *Na velikoj prekretnici: Prvi hrvatski tabor Istre i Kvarnerskih otoka*. Ta je knjiga zasigurno najcjelovitije djelo u našoj historiografiji o toj problematici. Spomenuta knjiga tiskana je kao 53. svezak devetog kola poznate istarske edicije »Istra kroz stoljeća« (koju čini već zamašna biblioteka od 54 sveska) udruženih izdavača »Čakavskog sabora« (Pula), »Otokara Keršovanija« (Rijeka), »Istarske književne kolonije »Grozđ« (Pula), Arheološkog muzeja Istre« (Pula), »Naučne biblioteke« (Pula), i Centra za povijesna istraživanja »Centro di ricerche storiche« (Rovinj).

Knjiga Petra Strčića opsega 222 stranice podijeljena je u dva osnovna dijela. Prvi dio čini raspravni tekst, a drugi građa. Valja spomenuti da je knjigu uredila Mirjana Gross i napisala kratki uvodni tekst posvećen autoru i prikazanoj knjizi. U knjizi je, prije samog teksta, uvršten izbor iz bi-

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 23

ZAGREB

1990.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka ul. 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.